

SLOVENSKA SREDNJEVEŠKA ANTROPONIMIJA OB ROMANSKI
MEJI*

0 Sam ne morem še meriti obsega vseh ugotovitev, ki jih bo omogočil študij srednjeveških virov na slovenski zahodni meji: vsekakor je to izredno bogato študijsko gradivo tako za zgodovinarje kakor za jezikoslovce; in prav področje antroponimije zanima v enaki meri zgodovinarje kakor jezikoslovce in ob njih še etnografe oziroma rajši demologe.

Viri, ki sem jih analiziral v poslednjih dveh treh letih, so zelo različne narave, v glavnem še neraziskani in delno celo neznani: iz njih bom tu skušal izluščiti nekaj ugotovitev, ki zanimajo predvsem slovensko antroponimijo in zgodovino slovenskega jezika. Ker sem še sredi analitičnega dela ob obilnem gradivu, teh ugotovitev ne bom mogel strniti v metodološko pretehtan pregled, pač pa bom skušal nanizati — čeprav skokoma in brez urejenosti — ugotovitve, ki se mi zdijo v prvi vrsti vredne pozornosti.

Najprej naj opišem vire. Začel sem pri pogodbi za delitev cenov med dvema vejama gospe »di Castello«, to je Frangipanov, gospodov Čente in lastnikov Tera, z dne 26. februarja 1593: na treh sešitih pergamentih v skupni razsežnosti približno 40 × 120 cm si v 520 vrstah besedila, dolgih do 38 cm, sledi 277 imenskih oblik nekaj stotin podložnikov, Furlanov v južnem in zahodnem delu ter Slovencev v severnem in vzhodnem delu čentskega okoliša; za vsako vas, vsako hišo omenja vir točno etnično pripadnost podložnikov, ko so ti Slovenci. (Odslej: CAST.) Dokument nam torej dovoljuje potegniti do hiše točno jezikovno mejo med terskim narečjem in furlanščino tik pred koncem 14. stol., in ta meja se prav ob neposrednem čentskem obrobju razlikuje od sicer natančnega opisa narodne in jezikovne meje na tem področju, ki ga je objavil Milko Kos. Če izvzamemo številna latinska svetniška imena, ki so za slovensko antroponimijo sorazmerno majhnega pomena, srečamo v tem viru številne slovenske antroponime med prebivalci slovenskih naselij (*villae slave*), bodisi med prebivalci furlanskih naselij, kamor se je očitno marsikateri Slovenec preselil ali priženil že v ti dobi. (Izvirnik mi je dal na razpolago rajni Gaetano Perusini in po njegovi smrti še ni bilo mogoče ugotoviti, kje se sedaj nahaja; sam razpolagam s fotografijo izvirnika 1 : 1.)

Najstarejši tržaški arhivski sklop je gospodarski arhiv samostana Sv. Mučenikov (Santi Martiri; odslej SSMM), podružnice beneškega benediktinskega samostana S. Giorgio Maggiore, ustanovljene 1114 in ukinjene za Jožefa II. Arhiv obsega daritvene akte, oporoke, najemniške pogodbe, urbarje in podobno gradivo; najstarejši izvirni dokument je iz l. 1201; celota predstavlja najzanimivejši in najbogatejši vir za 13. stol. (v Trstu sicer šibko dokumentirano), a so ga tržaški zgodovinarji v glavnem prezrli. Pregledal sem v celoti del tega arhiva, ki obsega čas od 1201 do 1500. Danes ga hrani Državni arhiv v Trstu.

Kapiteljski arhiv sv. Justa v Trstu pa hrani tri še neobjavljene knjige voščeni darov (odslej Cere I, Cere II, Cere III), v katere so »canonici caniparii« zapisovali količino podarjenega voska ob pogrebi pri štirih tržaških cerkvah. Cere I obsega čas 1356—1376, II 1389—1399, III 1400—1406. V njih se vrste stotine zapisov, ki slede v glavnem formulaciji: ... *receptus (cere) per mortem matris Lauriche libras II onzas IX.*

Ob teh treh zajetnih virih je še drobna knjižica iz l. 1357: *Quaternus decimarum* ... (odslej QD); sem je *presbiter Dominicus de Mianis, cappellanus ecclesie tergestine* vpisoval prejem desetin in drugih dajatev, ki so jih plačevali najemniki cerkvenih zemljiških posesti in hiš: ta vir niza imena plačnikov po mestnih četrtih, v katerih so stanovali, in je edini vir, po katerem si takoj lahko ustvarimo živo podobo, kako je bilo slovensko prebivalstvo porazdeljeno po štirih mestnih četrtih: *contrata Mercati, Riburgi, Cavane in Castelli.*

* Predavanje na lingvističnem krožku v Ljubljani 13. 12. 1982.

Mimo teh prvinskih virov, neobjavljenih, zvečine še neznanih, ki so prava zakladnica za študij tržaške antroponimije od leta 1201 naprej, sem ekscerpiral še več desetih že objavljenih virov, ki jih tu ne bom posebej navajal: naj samo omenim pergamente iz Kapiteljskega arhiva, ki sta jih v registih objavila Angelo Marsich in Luigi Parentin v Archeografo triestino.

Pri urejanju nabranega gradiva, ki ga tu ne znam niti natančno opisati v količinskem obsegu — gre za približno 3000 imen oz. čez 400 imenskih oblik, zastopanih v enem ali več zapisih (nekatera imena so prisotna v več sto zapisih) — sproti spoznavam in odkrivam dejstva, vredna pozornosti. Dokler sem se zanimal za vesolje danes izpričanih slovenskih priimkov in sem iskal rešitve njihovih razlagi v že obstoječi literaturi, sem nenehno imel občutek, da se marsikateri priimek izmuzne vsaki možnosti razlage. Bolj ko sem nekatere priimke študiral, bolj mi je bilo jasno, da je zanje verjetnih več razlag; to se pravi: nobena. Srednjeveško gradivo pa nam samo daje na voljo rešitev za primere, pri katerih sem si dolgo belil glavo.

Recimo slovenski priimek Kacin. Iz ZSSP (Kr N Lj Go I T) razberemo, da ima ta priimek epicenter v zgornji Soški dolini (Tolmin, Idrija), od tod se je razširil predvsem proti Gorici, a tudi v druga slovenska središča. Na italijanskem ozemlju ga je razen v Gorici izslediti le v redkih primerih v Furlaniji in Trstu, kamor je očitno prišel z Goriškega. Pri priimku, ki je videti domovinski na Tolminskem, pričakujemo akanje in lahko rekonstruiramo prvotno obliko *Kocin*; a te oblike nisem izsledil ne v ZSSP ne v telefonskih imenikih, ki mi služijo za ugotovitev razširjenosti slovenskih priimkov po deželi Furlaniji Julijski krajini. Pač pa se sama po sebi postavja primerjava z drugim priimkom, očitno prvinskim osebnim imenom, ki ga ZSSP izpričuje le v Gorici in je očitno pogostejši na italijanski strani na Goriškem in v Vidnu: *Kocina*. Ta priimek je očitno značilen za kraje na Goriškem in v Benečiji, ki ne poznajo akanja. Zaradi slednjega sem še za prvega izključil možni, da je iskati razlago v kakem tujem jeziku, kakor jo moramo iskati za razmeroma visok odstotek priimkov v sosedstvu jezikovne meje. To gotovost sem hkrati z možnostjo razlage našel v CAST 128—129 in *Malamaseria filii Cocini*, 129 *Petrus et heredes Cocini*, 163 in *Stella: filii Cocin... heredes Cocin*. Štirikratnemu zapisu tega imena (*Kocin*) odgovarjata vsaj dva osebka; vsekakor je to znamenje živosti osebnega imena v tem času; in to osebno ime je nedvomno zgodovinski prednik našega priimka. Hkrati sem v istem viru našel tudi enkrat zapis imena *Kocina*: 141 *Nicolaus Cocine [in Villanova]*; za tem latinskim patronimičnim roditeljskim se skriva spet osebno ime, ki hodi vzporedno s prvim. Od teh ugotovitev do rešitve je korak kratek. Ko gre za osebna imena, ki niso izpričana v literaturi od Miklošiča naprej, iščem rešitev najprej v svetniških imenih in v iz njih izpeljanih ljubkovalnicah. Obe imeni, *Kocin* in *Kocina*, je prav lahko izpeljevati iz svetn. imena *Cantius*; vzporedna usoda imena *Cantianus* na slovenskih tleh nam je porok za to. Ker ne razpolagamo z zanesljivimi študijami o razširjenosti češčenja svetnikov v srednjem veku po naših krajih, nam pomorejo redki podatki, ki jih lahko napaberujemo tu in tam. Sveti Cantius spada v skupino štiridesetih tržaških mučnikov iz 4. stol., katerih češčenje se je na mah povečalo, ko so v 9. stol. ukradli njihove relikvije v Trstu in jih prenesli v Gradež, sedež patriarhata; od tod se je češčenje širilo po vsem ozemlju patriarhata in še delj. Med tremi svetniki podobnega imena, saj izvirajo vsi iz iste tržaške družine rimskega izvora, je bila najmanj popularnosti deležna sv. Cantianilla, največ Cantianus. Cantius pa je bil verjetno močno češčen, ko sem pa našel v Trstu med letoma 1343 in 1391 zapisano kar 11-krat (*Cancius*). Poneje je, očitno v senci močnejšega *Cantianus*, *Cancianus*, njegov ugled usahnil.

Zgodnja dokumentacija nam prinaša nove gotovosti, a tudi potrdilo za že dognana dejstva. V Bezlajevem ESSJ (I, 6) berem pod geslom *avša*: »neumna, omejena ženska (rabi se tudi za moškega); adj. *avšast*; prvič v 18. st. *avsha* 'levis, futilis' (Pohlin).« Od 18. stol. lahko premaknemo prvi zapis nazaj v 14. stoletje: BM 1354 ima trikrat zapisano *Auxa uxor Crismani Vrauxmich*, Cere I pa beleži, da je 1368 umrl *vir Auxe*. Hkrati z zgodnjo datacijo smo tu dobili potrdilo za pravilnost Škrabčeve in Bezlajev razlage današnjega apelativa *avša* iz hipokoristika **Alsa* k svetn. imenu *Elisabeta*.

Zgodnja dokumentacija nam bo s svojo obilnostjo hkrati skušala razrešiti vprašanje nastanka slovenskih priimkov. Naj navedem nekaj primerov: *Babich* je prisoten v Trstu v veliki količini od l. 1521 naprej; zapis *Martino Babicho* (abl., Parentin 1321)

nam daje misliti, da imamo opraviti že s pravim priimkom, a pri latinskem zapisu patronimičnega priimka ne moremo biti glede tega prav gotovi. Toda 32-kraten zapis priimka *Kal(e)c* med letoma 1275 in 1426 (*Kalaç, C(h)alaç, Calac, Calaz, Calacius, C(h)aleç, Caleç Cauç*) nam zagotavlja obstoj slovenskega priimka v Trstu že l. 1275. Ob številni dokumentaciji bo lahko spoznati, da je slovenski priimek stvarno in pogostno dejstvo v Trstu že v drugi polovici 15. stol. Iz tega morda lahko domnevamo, da so prvi slovenski priimki nastali v Trstu.

Že dvakrat (1554 in 1568 *Auxa*; Cere I 1569 *ser Beli Cauç*, Marsich 1462 *ser Matteo Cauç*) smo naleteli na primere, ki nam omogočajo drugačno datiranje prehoda $l > y$ od onega, ki ga je predlagal Ramovš. Ta pojav moramo namreč pomakniti za poldrugo stoletje nazaj, vsaj do polovice 14. stoletja. Prav primer *Cauç* pa nam pokaže, kako prav je imel Ramovš, ko je trdil, da je prehod $l > y$ sočasen z nastankom moderne vokalne redukcije. Ime *Belo Cauç* nam omogoča mejo zdaj pomakniti še za pol stoletja nazaj; samo tako si lahko tolmačimo zapis SSMM 1295 *Bello Cavuç*, ki mu v letih do 1436 najdem še 9 drugih zapisov v oblikah *Cavuc, Cavuçho* in celo (BM 1354) *Belo Chauvcius*. Belo, to sem na novo odkril, je kratko malo hipokoristik za Belizarja; naš popularni Belo-Belizerus *Cauç-Cavuç-Chauvcius-Cavucius* pa je pomagal imenskim oblikam tega priimka doseči skupno število 42: to ni nizka pogostnost za slovenski priimek v Trstu (pa niti drugje) med koncem 15. in koncem 14. stol.

Preden preidemo k posebnim problemom, ki zadevajo jezikovno mejo (pisava, asimilacija in osmoza), bi se rad ustavil ob tipologiji slovenske antroponimije. Splošni antroponimiji v srednjeveškem Trstu sem že posvetil pozornost ob nedavnem simpoziju, ki so ga priredile tržaška, dunajska in ljubljanska univerza oktobra 1982 v Trstu in je bil posvečen »Trstu in njegovemu zaledju«. (To besedilo je bilo objavljeno v slovenskem prevodu v Primorskih srečanjih 1983, str. 46: Tipološka analiza antroponimov v Trstu v 14. stoletju.)

1 Če naj na prvem mestu omenim osebna imena izrazito slovanskega izročila, in sicer zloženska imena, kakršna nam dokumentirajo že številni viri (štivanski in čedajski romarski zapisi, Černjejski in Starogorski rokopis idr.), potem se mi zdi zanje v srednjeveškem Trstu mnogo zanimivejša pozna in ne zgodnja časovna meja. Razumljivo je, da jih moramo predpostavljati tudi za čas pred prvimi dokumentiranimi zapisi; mnogo zanimiveje pa je ugotoviti, kako dolgo so se taka imena obdržala v kraju, ki je bil nedvomno narodno in jezikovno močno mešan. Pogostoma srečamo taka dvojna imena, ko so gotovo še osebna imena: Cere I 1360 *fratris Bosidari*. Toda že pri primeru, ki nam ga viri izpričujejo petkrat in vedno v enaki obliki, lahko pomislimo, ali imamo pred seboj prvinsko osebno ime v vlogi patronimika ali rajši priimek patronimičnega tipa, izraženega z latinskim predlogom *de*: Cere I *Mauri de Stoidrac* 1360, 1361 *Dempxe de Stoydrach*, Marsich 1313 abl. *Domeço de Scoydrach* (v tem časovno najstarejšem zapisu imamo opraviti z očitnim primerom napačnega branja izvirnika z zamenjavo *c* in *t*, BM 1354 *Dompexe de Stoydrach*, in še najzanimivejši primer v Cere II 1399, ko je pisec najprej zapisal ime *Tine*, ga potem prečrtal in nadomestil z latinskim *Martini de Stoydrach*. Anomalija pri zadnjem zapisu, ko se ime *Stojdrag* končuje z nepričakovanim *-z*, mi še ni jasna, vendar ta anomalija (ali rajši pisna napaka) v ničemer ne spremeni splošne podobe o rabi tega prvinskega osebnega imena v srednjeveškem Trstu, tudi če bi si ga razlagali kot priimek. S tem smo že pri drugem tipu, skozi katerega so se nam do poznega ohranili taki prvinski dvojni antroponimi. Naj izjemoma izpričam tak primer gotovega priimka te vrste, ki ni slovenski, temveč hrvaški: (*de*) *Blagos(s)ic(h)*, (*de*) *Blagoxic(h)*, *de* *Blagusich*, (*de*) *Blagosic(h)o*, izpričan 15-krat med letoma 1365 in 1468 in še dostikrat pozneje v tržaški zgodovini. Ta priimek se naravnost veže na prvinsko osebno ime, ki ga vsaj en tržaški vir izpričuje že l. 1202, Patrizi *M. Generus Blagosiz*.

Zloženska slovanska imena so številčno izpričana do konca 14. stol. (Cere II 1389 *Vechiesclavi*) in postanejo v 15. stol. redka (Cere II 1403 *Radasclau*); v teku 15. stol. izginejo popolnoma, kolikor se niso kristalizirala v kaki priimkovi obliki.

Ustavimo se še ob kategoriji osebnih imen, ki imajo v drugem delu osnovo *-goj*: v tržaških virih sem našel imena *Cernogoj*, *Muhigoj*, *Maligoj*, *Prosygoy*, *Mirsigoi*, *Vrizegoi*, ki se pridružujejo doslej že znanim imenom na *-goj* na skrajnem zahodnem

slovenskem robu, tako da jih v celoti štejemo kakih 40: ob tem številu se vsiljuje primerjalna študija, iz katere naj se izlušči struktura in uporaba teh imen.

Mimo osebnih imen te vrste srečujemo v srednjeveških virih še številnejše ljubkovalnice, izpeljane iz njih. V oporoki, ki jo je 13. julija 1236 narekovala *Richarda, filia Iahanis Glamonaxi* svojemu spovedniku in notarju *Wlbinu*, sledijo uvodni formuli in obveznim legatom cerkvenim ustanovam in predstavnikom še darovi sorodnikom: skoraj vsa osebna imena, ki jih hči Furlana Iohannesa iz Gumina omenja, so slovenska, kar nam — in ne samo v tem primeru, temveč v izredno visokem številu podobnih primerov v vseh treh stoletjih, o katerih govorimo — dokazuje prakso mešanih zakonov med Neslovenci in Slovenci. Med obdarjenimi je neki *Goy sclavus*, ki nam s svojim imenom izpričuje čisto hipokoristično obliko, kmalu za njim pa srečamo še primer z obrazilom izpeljane ljubkovalnice v zvezi *domui Goyce*: in *Gojča* je danes priimek, odsoten v ZSSP (toda gl. *Gojčič!*), a endemičen v Gropadi in prisoten v drugih krajih na Tržaškem in v Trstu samem v različnih več ali manj v pisavi poitalijančenih variantah (TEL: 1 *Gojcia*, 1 *Goiza*, 3 *Gojca* = *Gojča*).

Nekatere ljubkovalnice izpričujejo obstoj davnih zloženjskih imen, ki jih doslej nisem našel v dokumentaciji: tako npr. nisem našel nobenega zloženjskega imena z osnovo **priby-*, a iz takega imena izpeljane ljubkovalnice so kar številne: *Pribin* (Cere I, 1364, 1374); *Pribiša* (številni viri 1339—1414: *Pribissa*, *Prebissa*, *Pribixa*, *Prebixa*, *Praibissa*, *Pxebiata*, *Pribiza*, 17x); *Pribec* (številni viri: *Prebez*, *Pribec*, *Pribez*, *Pribec*, *Pribač*, 1308—1418, 12x). Le tretji obstaja danes kot priimek bodisi v ZSSP (*Pribac*: B), bodisi v Trstu (TEL: *Pribac* 11 x, *Pribaz* 40 x).

Za temi imeni v časovnem zapovrstju, a gotovo pred njimi v količinski prevladi, imamo opraviti s svetniškimi imeni: spet imamo prvstveno svetniška imena in izpeljanke. Pri prvih je zapisovalca pogostoma zavedlo ime, da ga je zapisal v latinski obliki: stotinam beneških in tržaških *Johannes*-ov ne bomo zato nikoli našli prave narodne identitete, če imena ne spremlja kak patronimik, priimek ali ukrasno določilo, ki je sám(o) lahko narodnostno označen(o). Toda ob množici neopredeljenih *Johannesov* imamo v virih opraviti s skoraj enako količino ljudi, ki so izpričani z istim svet. imenom v številnih novih vulgarnih oblikah. Nas zanimajo prvenstveno slovenske oblike. V 14. in 15. stol. imamo tu 15 Janezov (*Janex*, *Janes*, *Janesio*, *Janix*) v glavnem iz drugih slovenskih krajev in dežel (1451 *Ianesi de Novamesta* SSMM; BM 1352 *Janex de Vulçigrat*; Marsich 1411 *don Janes de Vipago*); enega samega Janca (Marsich 1483 *Janc vocatus Buria... vicinus et habitator Tergesti*), ne popolnoma določljivega *Ans o Hans o Jance, che dicevano teutonico, ma che era carniolico, e pratico di Trieste e conoscente del /Antonio/ Mirissa... Questo Jance non era soldato volgare, se ebbe poi a moglie la figlia del nobile Simone de Francol, e se fu ascritto fora i cittadini di Trieste* (1469, Patrizi 69); enega samega Janka (Marsich 1477 *Janco Cerovec*), sedem narodnostno ne vedno opredeljivih, vendar zvečine slovenskih Jancelov (*lançel*, *Iancilo*, *Jancello*, *Janzel*(l)o, *Gianxel*), pač pa od l. 1202 naprej srečamo trumo *Ivanov*: 42 zapisov, kar sem jih doslej naštel odtehta vse druge skupaj in nam pokaže, da je bila ta oblika endemična v Trstu, kakor je bila sploh doma na slovenskem zahodu od Štivana do Ivanjega sela (za podatke o razširjenosti tega svetniškega imena v slovenskih imenih krajev se zahvaljujem Vasiliju Meliku.)

V redkih primerih se samo latinsko svet. ime spremeni v slovenskih ustih: latinski *Mihael* se po prehodu *l > u* glasi (Cere III 1404) *Micheu de Prem* in iz te imenske oblike si razlagamo močno prisotnost priimka *Miceu* v obmorskem pasu današnje goriske province, kjer so ta priimek za fašizma poitalijančili v *Micel*.

Analiza svetniških imen nam pokaže stanje v času, ko so nastajali slovenski priimki. Današnji priimek *Miklavc* ipd. je v tržaških virih še izpričan kot osebno ime: Cere I 1366 *Miclaveç*, Marsich 1472 *Miclaveç de Sitich* tržaški meščan.

Nič manj zanimiva ni prisotnost številnih še danes prav trdnih ljubkovalnic iz svetniških imen, ki nam kažejo, kako so nastali številni priimki. Ob latinskem *Michael* najdemo v tržaških virih Cere I 1359—1360 *filie magistri Miche* (3 x), kar lahko vzporejamo s priimkom *Mihic* (1 x), *Mihich* (3 x) v TEL.

2 Druge vrste osebnih imen, in sicer častitvena (avguralna), bogonosna (teoforična), apotropaična in podobna imena, se razlikujejo od osebnih imen davnega slovanskega izročila in od svetniških predvsem po še živi izraznosti in pomenljivosti (razen bogonosnih imen tipa *Božidar*: ta po strukturi sovpadajo z zloženjskimi imeni slovanskega

izročila). Romanska imena te vrste so v srednjeveškem Trstu enokorenska (*Bene, Beyne*) ali zložena (*Benvenutus, Benaxuda, Homobonus*); slovenska so, z edino omenjeno izjemo bogonosnih imen, le preproste besede, ki sovpadajo z vulgarnim občnim imenom, pridevnikom, s prvinsko besedo pač.

Med častitvenimi imeni lahko navedem Marsich 1297 *Bistro marito di Sfetcha*, razni viri 1258—1368 *Gerdina, Cherdina* (9 ×), med ženskimi razni viri 1308—1387 *Gerduxa, Garduxa, Gardoxa, Gerdoxa, Garduxia* (7 ×), Marsich 1348 *Jasna*, sestra duhovnika *Tomassio Sclabus*, Bloise 1345 dat. *Floure et Symone filiabus Lusne*, Marsich 1348 gen. *Lusne*, žene *Cernegolo*.

Med apotropaičnimi imeni bom navedel dve, ki sta postali v Trstu priimek z razmeroma veliko pogostnostjo: *Terpin* (razni viri 1344—1369, 11 ×; TEL: 7 ×) in Parentin 1312 *Prodan de Sella supra Montefalconem*, Cere I 1369 *Prodam de Bisuica* (TEL: *Prodan* 7 ×, *Prodam* 11 ×, *Prodani* 6 ×). Morda kaže šteti med apotropaična imena tudi Cere I 1356 *filiu Strache*, 1360 *filie Strache*, Cere II 1391 *Franciscy Strache*, za katerega ne morem ugotoviti spola, niti ne priimka (morda TEL: *Stracca* 1 ×).

Enako neodločen sem, kako tolmačiti številna moška in ženska osebna imena, ki so po izvoru rastlinska (fitonimi) in živalska (zoonimi): nekatera bo gotovo treba šteti k davnim imenom slovanskega izročila, o tem se prepričamo, ko listamo po Miklošiču; nekatera pa bo najbrž treba šteti k novim slovenskim imenom, nastalim neodvisno od vsakega izročila. Ne da bi to vprašanje skušal rešiti, navajam nekaj primerov: več virov 1354—1366 *Iustus de Iagoda* (5 ×) je danes izpričan v TEL z dvema patronimičnima priimkoma: *Jagodiz* 3 ×, *Iagodiz* 1 × in *Iagodich* 1 ×. Cere I 1359 *Cuna*, Marsich 1495 *Chuna*, žena *Luce Signor* in Marsich 1352 *domus Cuniçe fornare*, Parentin 1341 *Detmaro del fu Bertosio de Cuniça* sta ženski imeni brez nasledstva med tržaškimi priimki. — Še en primer med imeni te vrste, čeprav ga ne moremo niti točno brati zaradi enkratnega zapisa s krajšavo: to je Cere I 1368 *pyathel*, kar lahko beremo *Priyathel* ali, ker vemo, da je bila moderna vokalna redukcija v tem času v Trstu že močno tvorna, *Peryathel*. Vsekakor smo dokumentirali tudi to častitveno ime, ki ga danes poznamo kot priimek v številnih slovenskih krajih (gl. ZSSP).

3 Tretjo vrsto osebnih imen, če naj se držim temeljne metodologije Emidia De Feliceja, tvorijo vzdevki. To je najbolj domiselna kategorija srednjeveških osebnih imen in ukrasnih določil; kaže pisano zgradbeno podobo od najenostavnejših izimenskkih do drznih izglagolskih tvorjenk; naj le navedem nekaj slikovitih in zanimivih primerov: Cere II 1393 *ser Pauli Bogayme*; Cere II 1395 *Marini filii quondam Marini dieti Schierbec*; QD, Marsich 1357—1360 a *Mateo Vouchogebec, Volchoigebec, Volchoiebez*.

4 Četrta velika skupina osebnih imen obsega dodana imena ali ukrasna določila: to so narodnostna ali krajevna imena z vlogo etnikov; patronimiki in metronimiki; imena, ki izražajo poklic, funkcijo, naslov, družbeni ali gospodarski položaj, civilno, vojaško ali cerkveno dostojanstvo ali položaj in končno družinske vezi. Tudi iz te zajetne skupine, ki je srednjeveški viri zelo lepo dokumentirajo tudi za slovenska osebna imena, bom za ponazoritev navedel le nekaj primerov. Med etniki se mi zdi zanimivo navesti primer priimka *T(h)oplic(h)ar* (Marsich) (1480—1527, 3 ×), ki gotovo ni slovenskega izvira in ni niti malo v sorodstvu s slovenskim priimkom *Topličar* (gl. ZSSP); sam zgodovinski podatek nam razloži njegovo etnično poreklo. Cusin 1414 prinaša podatek, da je tržaški Veliki svet sprejet med tržaške meščane *Federicus Toplacher*, graščaka v Senožečah in vazala devinskega Walseeja, *Toplacher* pa je nemški etnik in izraža poreklo iz Toplacha na južnem Tirolskem (it. Dobbiaco).

Med osebnimi imeni, ki gotovo izvirajo iz poklicnih imen, naj navedem ime *Sežanca*, ki je živel v Trstu: Marsich 1365 *Houzmano del fu Ottone de Xexana*, 1398 abl. *Hoçmano de Sezana*. In končno so kar številna imena, ki govorijo o družinski zvezi: Cere I 1356 *Bratogne*.

5 Iz analize velike količine osebnih imenskih oblik, vzdevkov, determinativov in priimkov v srednjeveškem Trstu bo moč zadovoljivo primerjati količino in kakovost osebnih imen v posameznih jezikih in narečjih, ki sestavljajo pisano tkivo medsebojnega sporazumevanja v jadranskem mestu vse do Marije Terezije in še delj: ob avtohtoni romanski tergestinščini, najožjem sorodniku furlanščine, rabijo v Trstu še dve vneseni romanski govorni sredstvi: to sta t. i. kolonialna beneščina, ki je pozneje

prevladala in daje danes oznako tržaškemu italijanskemu narečju, in italijanščina sama, kakor jo govorijo številni prišleki iz severne in srednje Italije od Lombardije preko Emilije do Toskane. Ob teh treh jezikih so v Trstu govorili še slovenščino, in to ne samo slovensko prebivalstvo, ki ga na podlagi te razčlenbe osebnih imen lahko cenimo na približno četrtino tedanjega mestnega prebivalstva, to je 1000 do 1250 ljudi, temveč so slovenščino gotovo razumeli in verjetno tudi govorili še vsi avtohtoni prebivalci romanskega maternega jezika; o tem se prepričamo, ko analiziramo pisavo slovenskih imen. Preden bo to dognano, bo treba še dolgo preučevati gradivo: vendar danes lahko vsaj omenim, da se pisava slovenskih imen kanonika Dominica de Mianisa, očitno Furlana, ki je prišel v Trst, razlikuje od pisave kanonikov domačinov. Zadosti je, da gledamo, kako je Dominicus De Mianis dvakrat zapisal ime *Volkojebec*, in to primerjamo s tretjim zapisom, ki je delo domačina, večšega slovenščine.

Od primerjalne študije celotne antroponimije v Trstu v časovnem razponu, ki obsega tri stoletja od 15. do 15., si lahko obetamo zanimivosti in presenečenja. Danes jih ob gradivu le slutimo, delno vidimo. Čez nekaj let jih bomo lahko dokazali. Danes le dve vprašanji med vsemi, ki jih sproža zožitje več jezikov v istem prostoru: to sta osmoza in asimilacija.

Najtežje bo ugotoviti vse primere osmoze pri obrazilih, saj se indoevropska obrazila preko romanskih in slovanskih jezikov nekoliko diferencirajo, na jezikovni meji pa pride do mešanja in prepajanja v velikem številu primerov. Ne bo lahko v vseh antroponimih, od nekdanjih osebnih imen do današnjih priimkov, ugotoviti, kdaj imamo opraviti z romanskim (furlanskim, beneškim obrazilom *-in* iz latinskega *-inus*, kdaj pa s slovanskim *-in* iz slovanskega *-inъ*, *-inъ* (ali po izpadu reduciranega vokala celo iz daljših sklopov). Vse to je dobro znano in jezikoslovci so bili na te nevarnosti vedno pozorni. Rajši bom pokazal primer osmoze pri ženskem osebnem imenu *Bela*, *Bella*. Našel sem ga 4 ×: Cere I 1363 *Belle de Veronicha*, Cere II 1395 *filie Sonçiçe et filie Belle de Silvola*, 1399 *domine Belle uxoris quondam Marini de Sancta Cruce*, Cere III 1406 *domine Belle uxoris quondam Ianini de Insula*. Tu lahko iščemo razlago v romanski osnovi (prim. Marsich 1114—1226 *Bellissima*, *Belissima*, *Belissema*, 3 ×; Cere I 1360—1366 *Belauzel*, 3 ×) in v slovanski osnovi (prim. Marsich 1325 *domus Belçe Bagatin?*, BM 1354 *vinee Belçe de Groçana*). Pri prvi *Belli* ni osnove, da bi ugibali, pri drugi in tretji smemo misliti na slovensko ime *Bēla*, pri slednji prideta obe možnosti v poštev. Ker je tako ugibanje vedno tvegano, če ne razpolagamo z zanesljivimi zgodovinskimi pričami, moramo ob primerih osmoze opozoriti na obe možnosti in nič več.

Drugačen je pojav asimilacije. Ko se je okoli l. 1400 prešel iz Metlike v Trst neki *Krže*, so ga najprej zapisali SSMM 1406 *vinee Crisse de Metlica* (zapis z *i* v bližini zlogotvornega *r* sem razložil na Četrtni jugoslovanski onomastični konferenci, dvojni *ss* označuje večkrat slovensko šumevec ž). Se l. 1413 je *Crise de Metlica* (SSMM) zapisan z *x* za ž. Toda že tri leta pozneje beremo prvi zapis (SSMM 1416) *vinee Crise de Metlica*. Njegov sin je (SSMM 1421) zapisan *Paulus quondam Crixe*. Toda konec stoletja beremo 1494 *Crise calzolaio in contrada Cavame vel Crosate*. Skozi te zapise in ob primerjavi z današnjim priimkom *Crise* v Trstu se zavedamo načina, kako prav pisne posebnosti pomorejo k asimilaciji. Podoben primer je še jasnejši: med letoma 1326 in 1363 beremo v več virih ime kapiteljskega kanonika *Nicolaus Vala*, *Valla*, *Wala*, *Walla*. Kakor hitro naletimo na zapis *Vual(a)*, *Wual(l)a*, razumemo, da imamo opraviti z narečno izreko slovenskega osebnega imena *Hvala*, ki je že postalo priimek. Dejansko naletimo že v SSMM 1293 tudi na to osebno ime: *presentibus Vuale quondam domini Natal[is] de Iudicibus*; njegovi drugi zapisi izdajajo isto zadrego, kako posredovati v zapisu slovensko izreko: Cere I 1368 *Quala* (3 ×), Marsich 1354 *Gualla*. Iz gradiva bo treba izluščiti še druge primere zanesljive asimilacije, da bomo smeli v današnjem TEL spoznati priimke, ki veljajo za italijanske, a so posledica davne asimilacije in so gotovo slovenskega izvora (TEL: *Crise* 2 ×, *Valla* 2 × ob *Guala* 1 ×, *Huala* 1 ×, *Hvala* 1 ×).

Danes poznam več tisoč tržaških meščanov iz 13., 14. in 15. stoletja: ko bi jih na ulici srečal, bi jih verjetno spoznal, jim segel v roko in se z njimi pomenkoval: za vsakega od njih vem, v katerem jeziku bi ga ogovoril. Za večino tedanjih tržaških meščanov vem, da bi me dobro razumeli kljub moji moderni vokalni redukciji in prehodu *l > y*. Z drugimi besedami povedano: analiza srednjeveških antroponimov

nam bo omogočila ustvariti si točno podobo o narodnostni sestavljenosti mesta v poznem srednjem veku. In bo, zaradi količine in kakovosti gradiva, pomenila znaten prispevek k študiju slovenske antroponimije sploh. Ob nekaterih imenih človeka zaradi osebnih ali kulturnih razlogov kar zgrabi, ko jih sreča. Recimo, če v Cere I prebereš ime svoje hčere *Jasne*, 600-letno torej. Ali če srečaš Ščedenko *Sončico*. Od takrat čakaš še srečanja z *Zariko*; in ne bi se čudil, ko bi jo tudi res srečal.

Pavle Merkù
Trst

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v
 (to) vabilo pa ni bil na eni strani in eno ali več strani trdnjav, naj bodo pa
 prija. Vsek pa naj ima na eni strani in eno ali več strani trdnjav, naj bodo pa
 (to) naj bodo na pasobnih in na pasobnih in na pasobnih in na pasobnih in na pasobnih
 v dvema, najpili v dvema in na pasobnih in na pasobnih in na pasobnih in na pasobnih
 (to) naj bodo avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

V avtoritetih, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Čavališki	F.....h	Kuki	K.....h
Maklonski	F.....h	Ščedenki	K.....h
Sobohvalski	D.....h	Ščedenki	K.....h
Kuki	K.....h	Kuki	K.....h
Kuki	K.....h	Ščedenki	K.....h
Likajški	F.....h	Kuki	K.....h
Likajški	F.....h	Kuki	K.....h
Čavališki	F.....h	Kuki	K.....h
Čavališki	F.....h	Kuki	K.....h
Kuki	K.....h	Kuki	K.....h
Maklonski	F.....h	Kuki	K.....h
Sobohvalski	D.....h	Kuki	K.....h
Sobohvalski	D.....h	Kuki	K.....h
Sobohvalski	D.....h	Kuki	K.....h

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini

Rečevali, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini
 (to) v občini, postajali avtoriteti v občini, naj bodo ljudem v občini, naj bodo ljudem v občini